

## บทที่ 2

### แนวคิด ทฤษฎี และวิวัฒนาการในการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา

#### 2.1 แนวคิดทฤษฎี

โดยทั่วไปแล้ว สิ่งสำคัญที่สุดเกี่ยวกับทรัพย์สินคือ การที่ผู้ที่มีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้นสามารถที่จะใช้ประโยชน์ในทรัพย์สินของตนได้ตามแต่ที่ตนเองต้องการ และไม่มีผู้ใดที่จะนำทรัพย์สินนั้นมาแสวงหาประโยชน์โดยปราศจากความยินยอมของผู้ที่มีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้น แต่อย่างไรก็ตามยังมีข้อจำกัดตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายบางประการหรือข้อกำหนดของฝ่ายปกครองในการจำกัดการใช้สิทธิของผู้ที่มีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของตน เช่น ผู้ที่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินไม่มีอิสระเสมอไปในการปลูกสร้างอาคารในรูปทรง ขนาด หรือความสูงต่างๆตามที่ต้องการในที่ดินของตนเอง โดยต้องอยู่ภายใต้ข้อบังคับที่ถูกระบุขึ้น โดยฝ่ายปกครองในท้องถิ่นซึ่งที่ดินตั้งอยู่นั้น ทรัพย์สินทางปัญญาเป็นทรัพย์สินประเภทหนึ่งจึงต้องอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ดังกล่าวเช่นกัน<sup>1</sup>

ทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual Property) ได้แก่สิ่งที่เกิดขึ้นจากการสร้างสรรค์จากจิตใจและปัญญาของมนุษย์ กล่าวได้ว่าทรัพย์สินทางปัญญาเกี่ยวข้องกับส่วนของข้อมูลซึ่งนำมาประกอบในการสร้างวัตถุที่มีรูปร่างโดยไม่จำกัดจำนวน ทรัพย์สินอันมีที่มาจากวัตถุเหล่านั้นไม่ได้อยู่ในวัตถุที่สร้างขึ้นแต่อยู่ที่ข้อมูลหรือความคิดที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์ขึ้นมา อย่างไรก็ตามขอบเขตแห่งสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญานี้มีลักษณะเช่นเดียวกับสังหาริมทรัพย์ละสังหาริมทรัพย์ซึ่งย่อมต้องมีข้อจำกัดบางประการในการใช้ประโยชน์ตามที่กฎหมายได้กำหนดไว้<sup>2</sup> หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าทรัพย์สินทางปัญญาเป็นสิทธิทางกฎหมายที่มีอยู่เหนือผลงานการสร้างสรรค์ทางปัญญาของบุคคล รวมทั้งการประดิษฐ์ (Invention) การออกแบบ (Designs) เครื่องหมายการค้าและบริการ (Trade and Service Marks) สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indications) และการแสดงออกซึ่งความคิด (Expression of Idea) เป็นต้น ผลงานการสร้างสรรค์ทางปัญญาหลายประเภทเป็นสิ่งที่กฎหมายให้การคุ้มครองรวมทั้งบรรดาสิ่งที่เกี่ยวข้องกับข้อมูล ความรู้ อุปกรณ์ และ

<sup>1</sup> ไชยยศ เหมะรัชตะ. (2544). *ลักษณะของกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา* (พิมพ์ครั้งที่3). กรุงเทพฯ: นิติธรรม. หน้า 3.

<sup>2</sup> เรื่องเดียวกัน, หน้า 5.

เครื่องมือต่าง ๆ ซึ่งสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในทางอุตสาหกรรม และพาณิชย์กรรม<sup>3</sup> ทรัพย์สินทางปัญญาเป็นสิทธิทางกฎหมายเช่นเดียวกับทรัพย์สิน โดยทั่วไป โดยเป็นสิทธิทางกฎหมายที่มีอยู่เหนือสิ่งที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ทางปัญญาของมนุษย์ ผู้ทรงสิทธิมีสิทธิที่จะกีดกันผู้อื่นจากการใช้ผลงานทางปัญญาที่ตนได้สร้างสรรค์หรือพัฒนาขึ้น ซึ่งสิทธิดังกล่าวเรียกกันในทางวิชาการว่า “สิทธิเด็ดขาด” (Exclusive Rights)<sup>4</sup> มีข้อสังเกตว่าการมีสิทธิในผลงานทางปัญญามีได้หมายความถึงการเป็นเจ้าของ (Own) ผลงานนั้น แต่เป็นการที่บุคคลผู้ทรงสิทธิ์สามารถที่จะควบคุมการผลิต คัดแปลง ทำซ้ำ จำหน่าย เผยแพร่ หรือใช้ผลงานดังกล่าวได้ หรืออนุญาตให้บุคคลอื่นทำการคัดแปลง ทำซ้ำ เผยแพร่ จำหน่ายแทนก็ได้ อันเป็นการให้บุคคลอื่นถือสิทธิแทนสิทธิเด็ดขาดของผู้ทรงสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญานั้นมาจากแนวความคิดของการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในการรับรองสิทธิประโยชน์เพื่อกระตุ้น หรือจูงใจให้ผู้คิดค้นมีการสร้างสรรค์ผลงานอย่างต่อเนื่องซึ่งจะเป็นเครื่องมือสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ

ในการให้ความคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นเช่นเดียวกัน ภูมิปัญญาท้องถิ่นถือเป็นทรัพย์สินทางปัญญาอีกประเภทหนึ่งที่กฎหมายควรให้ความคุ้มครองภายใต้หลักแนวความคิดเช่นเดียวกับทรัพย์สินทางปัญญา เนื่องจากองค์ความรู้ที่มีลักษณะเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นเกิดขึ้นจากการสร้างสรรค์จากจิตใจและทางปัญญาของมนุษย์ไม่ต่างกับทรัพย์สินทางปัญญาประเภทอื่นตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ดังนั้นหากจะนำหลักการแนวความคิดของการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญามาใช้กับการให้ความคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นจะทำให้มีความสอดคล้องและไม่ขัดกับหลักการหรือแนวความคิดในการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาที่มีมาแต่เดิม

<sup>3</sup> คณะกรรมการกลุ่มผลิตชุดวิชากฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา. (2546). *เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา* (พิมพ์ครั้งที่ 1). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. หน้า 5.

<sup>4</sup> อุดมศรี นาทีกาญจนตาภ. (2547). *ประมวลศัพท์ละอธิบายความหมายทรัพย์สินทางปัญญา*. กรุงเทพฯ: อเบโนการพิมพ์. หน้า 102.

### 2.1.1 แนวความคิดของการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญากับการรับรองสิทธิตามธรรมชาติของปัจเจกชน

แนวความคิดนี้จัดเป็นแนวความคิดปัจเจกชนนิยม (Individualistic) ซึ่งเน้นความสำคัญที่ผู้สร้างสรรค์งาน กล่าวคือ สิทธิในงานนั้นก่อกำเนิดมาจากการสร้างสรรค์ส่วนบุคคล งานจึงเป็นส่วนหนึ่งแห่งบุคลิกภาพ (Personality) ของผู้สร้างสรรค์และเกี่ยวโยงอยู่กับเขาไปชั่วชีวิต โดยถือว่างานนั้นเริ่มต้นมาจากจิตใจของผู้สร้างสรรค์อันมีลักษณะทางสติปัญญาและไม่มีตัวตน จนกระทั่งถูกถ่ายทอดลงในวัตถุที่จับต้องได้ ซึ่งแนวความคิดนี้มีทฤษฎีรองรับอยู่ 2 ทฤษฎีด้วยกัน กล่าวคือ ทฤษฎีสิทธิตามธรรมชาติ และทฤษฎีการให้รางวัล<sup>5</sup>

#### 2.1.1.1 ทฤษฎีสิทธิธรรมชาติ (Natural Right Theory)

ทฤษฎีสิทธิตามธรรมชาติ (Natural Right Theory) เป็นแนวคิดที่ได้รับอิทธิพลมาจากการปฏิวัติใหญ่ในประเทศฝรั่งเศส และทุกวันนี้ยังคงได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในบรรดานักกฎหมายในประเทศภาคพื้นยุโรปที่ยึดมั่นต่อการเคารพสิทธิมนุษยชน แนวคิดที่ว่าด้วยสิทธิตามธรรมชาติได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายในระบบการคุ้มครองลิขสิทธิ์ดังจะเห็นได้จากที่มีการรับรอง “ธรรมสิทธิ” (Moral Right)<sup>6</sup> ซึ่งเป็นสิทธิที่กฎหมายให้ความรับรอง หรือให้ความยกย่องผู้สร้างสรรค์ผลงานที่จะมีสิทธิที่จะห้ามมิให้ผู้รับ โอนลิขสิทธิ์หรือบุคคลอื่นบิดเบือนดัดทอน ดัดแปลงหรือทำโดยประการอื่นแก่งานนั้นจนเกิดความเสียหายต่อชื่อเสียง หรือต่อเกียรติคุณของผู้สร้างสรรค์งาน<sup>7</sup> แต่อย่างไรก็ตามในระบบการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาอื่นๆ ทฤษฎีที่ว่าด้วยสิทธิตามธรรมชาตินี้ไม่เป็นที่ยอมรับมากนัก

ภายใต้ทฤษฎีนี้ การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาเกิดขึ้นจากความเชื่อพื้นฐานที่ว่า การให้ความคุ้มครองโดยรัฐเป็นการรับรู้ถึงสิทธิทางศีลธรรมที่เจ้าของงานมีอยู่เหนือผลงานทางปัญญาของตน เมื่อบุคคลใดได้สร้างสรรค์งาน หรือทำการประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใดขึ้นมา ผลผลิตทางความคิดดังกล่าวก็ควรจะตกเป็นทรัพย์สินของบุคคลนั้น ด้วยเหตุนี้การที่บุคคลใดนำเอาความคิดของผู้ประดิษฐ์ไปแสวงหาประโยชน์โดยไม่มีอำนาจ จึงถือได้ว่าเป็นการละเมิดสิทธิของผู้อื่นอย่างร้ายแรง เทียบเท่ากับการลักทรัพย์ของผู้อื่น นักวิชาการบางกลุ่มและบุคคลที่ส่งเสริมการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญามักจะเรียกขานการทำละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาว่าเป็น “การ

<sup>5</sup> ธัชชัย ศุภผลศิริ. (2544). *กฎหมายลิขสิทธิ์*. (พิมพ์ครั้งที่3). กรุงเทพฯ: นิติธรรม. หน้า 15.

<sup>6</sup> คณะกรรมการกลุ่มผลิตชุดวิชากฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา. อ้างแล้ว, หน้า 54.

<sup>7</sup> คณะกรรมการกลุ่มผลิตชุดวิชากฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา. อ้างแล้ว, หน้า 55.

<sup>8</sup> พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537. มาตรา 18.

ขโมย” (Stealing) หรือ “การเป็นโจรสลัด” (Piracy) และเช่นเดียวกัน ประเทศที่พัฒนาแล้วก็ได้ใช้ถ้อยคำดังกล่าวเรียกขานประเทศกำลังพัฒนาที่ไม่ได้จัดให้มีการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในระดับสูงด้วย

มีข้อสงสัยเกี่ยวกับว่า การนำเอาการประดิษฐ์ของผู้อื่น ไปใช้งานหรือการลอกเลียนความคิดของผู้อื่นที่ถือว่าเป็นการขโมยหรือเป็นโจรสลัดนี้ น่าจะหมายความถึงเฉพาะการลอกเลียนผลงานทางปัญญาที่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายเท่านั้น และจะต้องเป็นการกระทำในระหว่างที่การคุ้มครองตามกฎหมายยังมีผลใช้บังคับอยู่ด้วย ส่วนการลอกเลียนความคิดที่ไม่ได้รับความคุ้มครอง เช่น ลอกเลียนการประดิษฐ์ที่ขาดคุณสมบัติในด้านความใหม่ การประดิษฐ์ที่ไม่มีขั้นตอนการประดิษฐ์ที่สูงขึ้น หรือการประดิษฐ์ที่ไม่อาจนำไปประยุกต์ใช้ในทางอุตสาหกรรมได้ดี หรือการลอกเลียนงานลิขสิทธิ์ที่อายุการคุ้มครองได้สิ้นสุดลงแล้วก็ดี หรือการลอกเลียนผลงานการปรับปรุงพันธุ์พืชที่ไม่ได้ขออนุญาตตามกฎหมายก็ดี เป็นต้น ย่อมไม่น่าจะถือว่าการกระทำเหล่านี้เป็นการขโมยหรือเป็นโจรสลัดไปด้วย กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การขโมยหรือการเป็นโจรสลัดทางความคิดนั้น หมายถึงการนำเอาสิ่งที่กฎหมายสงวนไว้สำหรับผู้ทรงสิทธิไปใช้งานโดยไม่มีอำนาจ<sup>9</sup> แต่ถ้ามิใช่ผลงานทางปัญญาที่กฎหมายสงวนไว้สำหรับผู้ประดิษฐ์หรือผู้สร้างสรรค์ บุคคลหนึ่งบุคคลใดก็สามารถที่จะนำผลงานนั้นไปใช้ประโยชน์ได้โดยเสรี ซึ่งหากเป็นเช่นนี้ การประดิษฐ์หรือผลงานทางปัญญาต่างๆ ก็หาได้ตกเป็นทรัพย์สินของผู้ที่ทำการพัฒนาและคิดค้นขึ้นไปเสียทั้งหมดดังเช่นที่ทฤษฎีสหิทธิตามธรรมชาติได้วางหลักไว้ไม่ เฉพาะแต่ความคิดหรือผลงานทางปัญญาที่เข้าเกณฑ์ที่จะได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายเท่านั้น จึงจะตกเป็นทรัพย์สินของผู้ประดิษฐ์หรือผู้สร้างสรรค์ และถ้าผลงานการสร้างสรรค์ทางปัญญามีสถานภาพเป็นทรัพย์สินของผู้ทรงสิทธิจริงตามทฤษฎีสหิทธิตามธรรมชาติได้กล่าวไว้

มีข้อสงสัยอีกว่า เหตุใดรัฐจึงต้องกำหนดอายุการคุ้มครองสิทธิเอาไว้ แทนที่จะถือว่สิ่งดังกล่าวเป็นสิทธิของผู้ประดิษฐ์หรือผู้สร้างสรรค์ตลอดไป โดยไม่มีกำหนดเวลาสิ้นสุดดังเช่นทรัพย์สินทั่วไป และเหตุใดกฎหมายสิทธิบัตรจึงต้องกำหนดให้ผู้ขอรับสิทธิบัตรทำการเปิดเผยรายละเอียดการประดิษฐ์อย่างสมบูรณ์และชัดเจน จนถึงขนาดที่จะทำให้บุคคลทั่วไปสามารถนำเอาข้อมูลความรู้ตามสิทธิบัตรไปใช้ประโยชน์ได้หลังจากที่อายุการคุ้มครองสิทธิบัตรได้สิ้นสุดลง และเหตุใดในกรณีของสิทธิบัตรและเครื่องหมายการค้า กฎหมายจึงต้องกำหนดมาตรการเพื่อบีบบังคับให้ผู้ทรงสิทธินำเอาการประดิษฐ์หรือเครื่องหมายการค้าของตนไปใช้งานภายในระยะเวลาที่กำหนด ซึ่งการที่กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญากำหนดเงื่อนไขที่แตกต่างไปจากการคุ้มครอง

<sup>9</sup> คณะกรรมการกลุ่มผลิตภัณฑ์วิชาการกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา. อ้างแล้ว, หน้า 55.

ทรัพย์สินทั่วไปหลายประการเช่นนี้ ได้ให้ความน่าเชื่อถือของทฤษฎีตามธรรมชาติถูกลดทอนลงเป็นอย่างมาก

ทฤษฎีนี้หากนำมาปรับใช้กับการให้ความคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นจะเห็นได้ว่ามีลักษณะที่สอดคล้องกับทฤษฎีนี้อย่างกลมกลืน เนื่องจากผู้เป็นเจ้าขององค์ความรู้ที่มีลักษณะเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นควรเป็นผู้ที่ได้รับกรรมสิทธิ์ เนื่องจากผู้เป็นเจ้าของได้ใช้สติปัญญาในการสร้างสรรค์องค์ความรู้ต่างๆ ซึ่งแม้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจะมีลักษณะพิเศษกว่าทรัพย์สินทางปัญญาโดยทั่วไปในเรื่องของการหาบุคคลผู้สร้างสรรค์ผลงานองค์ความรู้นั้นก็ตาม ย่อมไม่ทำให้เกิดอุปสรรคหรือมีความขัดแย้งกับทฤษฎีนี้เพียงเพราะไม่สามารถค้นหาผู้สร้างสรรค์ผลงานที่เป็นปัจเจกชนหรือบุคคล แต่สามารถที่จะให้กรรมสิทธิ์กับชุมชนที่สืบทอดองค์ความรู้ นั้น และวางแผนองค์ความรู้ที่บรรพบุรุษของตนเองได้มอบให้ไว้มาเป็นเวลาช้านาน ชุมชนเหล่านั้นควรที่จะได้รับสิทธิที่มีอยู่ในองค์ความรู้เหล่านั้นเช่นกัน

### 2.1.1.2 ทฤษฎีการให้รางวัลตอบแทนผู้สร้างสรรค์ (Reward Theory)

ทฤษฎีการให้รางวัล (Reward Theory) การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญานั้นนอกจากจะเป็นการรับรองสิทธิตามธรรมชาติของปัจเจกบุคคลแล้ว สิทธิทางกฎหมายยังเปรียบเสมือนรางวัลที่รัฐได้ให้แก่ผู้ประดิษฐ์ หรือผู้สร้างสรรค์ผลงานทางปัญญา เพื่อตอบแทนในการที่บุคคลดังกล่าวได้คิดค้นผลงานทางปัญญาที่มีคุณค่าขึ้น และเพื่อให้ผู้สร้างสรรค์ผลงานมีแรงจูงใจในการที่จะสร้างสรรค์ผลงานหรือพัฒนาความคิดของตนเองไปอย่างต่อเนื่องซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศเป็นอย่างมาก เป็นที่ยอมรับกันว่าการให้รางวัลตอบแทนการสร้างสรรค์ผลงานนั้นมีความจำเป็น และรางวัลตอบแทนที่น่าจะมีความเหมาะสมมากที่สุดคือการที่รัฐให้สิทธิเด็ดขาดในการแสวงหาประโยชน์จากผลงานทางปัญญานั้นในช่วงระยะเวลาอันจำกัด<sup>10</sup>

มีข้อสงสัยเกิดว่า การที่กฎหมายให้การคุ้มครองผลงานทางปัญญาโดยไม่คำนึงว่าผลงานนั้นได้ถูกสร้างสรรค์หรือพัฒนาขึ้นอย่างไรนั้น ถือว่าเป็นการให้การตอบแทนการสร้างสรรค์ผลงานทางปัญญาโดยไม่คำนึงว่าผลงานนั้นได้ถูกสร้างสรรค์หรือพัฒนาขึ้นอย่างไร ถือว่าเป็นการให้การตอบแทนการสร้างสรรค์ผลงานทางปัญญาที่สอดคล้องกับความเป็นจริงหรือไม่ ทั้งนี้เพราะผลงานทางปัญญาต่างๆที่ได้มีการสร้างสรรค์หรือพัฒนาขึ้นนั้นหาได้เป็นสิ่งที่มีความค่าไปเสียทั้งหมดไม่จริงอยู่ที่ว่าผลงานหรือเทคโนโลยีบางอย่างเป็นสิ่งที่มีคุณค่าและมีประโยชน์ต่อสังคมและผลงานบางอย่างก็เกิดจากการวิจัยและพัฒนาที่ต้องใช้เวลายาวนานและใช้เงินทุนเป็นจำนวนมาก แต่ก็มีผลงานทางปัญญาจำนวนมากเช่นกันที่มีได้มีลักษณะดังกล่าว หรือมิได้เกิดจากการวิจัยและพัฒนาที่

<sup>10</sup> คณะกรรมการกลุ่มผลิตภัณฑ์วิชาการกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา. อ้างแล้ว, หน้า 57.

ใช้เวลาที่ยาวนานและใช้การลงทุนเป็นจำนวนมาก ในความเป็นจริง ผลงานทางปัญญาบางอย่างเป็นเพียงสิ่งที่เกิดขึ้นจากการดัดแปลงองค์ความรู้เดิมแต่เพียงเล็กน้อย หรือเป็นผลงานที่เกิดจากความคิดฉับพลันที่มีได้อาศัยการคิดค้นหรือพัฒนาอย่างเป็นระบบ ซึ่งหากรัฐมีเจตนารมณ์ในการให้รางวัลแก่ผู้ประดิษฐ์หรือผู้สร้างสรรค์ผลงานทางปัญญาจริงๆแล้ว เหตุใดจึงไม่ให้การคุ้มครองตามความเหมาะสมกับลักษณะผลงานทางปัญญา โดยคำนึงถึงค่าใช้จ่ายและการลงทุนที่ได้ใช้ไปในการสร้างสรรค์ผลงานนั้นๆ เช่น ด้วยการกำหนดอายุสิทธิบัตรให้มีกำหนดเวลาที่แตกต่างกันไปตามประเภทของเทคโนโลยี เป็นต้น

มีข้อสงสัยเกิดอีกว่า การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาที่ให้สิทธิผูกขาดที่สมบูรณ์ดังเช่นการคุ้มครองโดยระบบสิทธิบัตร ได้ถูกตั้งคำถามเป็นอย่างมากว่า การคุ้มครองดังกล่าวได้สร้างภาระที่เกินสมควรแก่สังคมหรือไม่ และสมควรหรือไม่ที่นำเอาระบบการคุ้มครองแบบอื่นมาใช้เพื่อที่จะให้การตอบแทนแก่ผู้ประดิษฐ์หรือผู้สร้างสรรค์ แทนที่จะเป็นการให้สิทธิผูกขาดที่ก่อให้เกิดภาระแก่สังคม ในอดีตที่ผ่านมาเคยมีบางประเทศที่ใช้ระบบตอบแทนการสร้างสรรค์ผลงานทางปัญญาในลักษณะอื่นที่ไม่ใช่สิทธิบัตร เช่น ประเทศรัสเซียและอดีตประเทศคอมมิวนิสต์ในยุโรปตะวันออกได้เคยใช้ระบบประกาศนียบัตรของนักประดิษฐ์ (Inventor's Certificate) เป็นเครื่องมือแสดงการรับรู้และตอบแทนผลงานการประดิษฐ์คิดค้นของประชาชน โดยสิทธิในผลงานนั้นจะตกเป็นของรัฐ ผู้ประดิษฐ์จะได้รับประกาศนียบัตรและได้รับค่าตอบแทนจากการที่รัฐได้ใช้ประโยชน์จากการประดิษฐ์นั้น<sup>11</sup> อย่างไรก็ตาม ระบบการให้ค่าตอบแทนการประดิษฐ์ในลักษณะนี้ได้ถูกยกเลิกไปพร้อมๆกับการล่มสลายของระบอบคอมมิวนิสต์ ในปัจจุบันประเทศรัสเซียและอดีตประเทศสังคมนิยมต่างก็ได้นำเอากฎหมายสิทธิบัตรตามแนวทางของประเทศตะวันตกมาใช้แทนระบบดังกล่าวแล้ว จึงอาจกล่าวได้ว่า การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาเป็นระบบเดียวในปัจจุบันที่ประเทศต่างๆ ได้นำมาใช้เพื่อตอบแทนการสร้างสรรค์และพัฒนาผลงานทางปัญญาของบุคคล

ตามที่ได้กล่าวแล้วในข้างต้น ชุมชนที่เป็นผู้สืบทอดองค์ความรู้ที่มีลักษณะเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นควรที่จะได้รับผลประโยชน์ตอบแทนจากการที่ชุมชนเหล่านั้นเป็นเจ้าของหรือเป็นผู้มีสิทธิเหนือภูมิปัญญาท้องถิ่นเหล่านั้น เมื่อภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นทรัพย์สินทางปัญญาประเภทหนึ่ง ผู้เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินทางปัญญาย่อมจะต้องมีสิทธิในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเหล่านั้น และหากบุคคลอื่นต้องการที่จะแสวงหาประโยชน์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น ย่อมที่จะต้องได้รับผลประโยชน์ตอบแทนจากการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทฤษฎีการให้รางวัลนี้จึงเป็นทฤษฎีที่สอดคล้องกับหลักการในการให้ความคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นเช่นเดียวกัน

<sup>11</sup> คณะกรรมการกลุ่มผลิตชุดวิชากฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา. อ้างแล้ว, หน้า 57.

## 2.1.2 แนวความคิดเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาในการใช้เป็นเครื่องมือพัฒนาเศรษฐกิจ

แนวความคิดเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาในการใช้เป็นเครื่องมือพัฒนาเศรษฐกิจนั้น มีแนวคิดมาจากการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในเครื่องหมายการค้า สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ และสิทธิบัตร ซึ่งหน้าที่หรือวัตถุประสงค์ของเครื่องหมายการค้ามีวัตถุประสงค์ที่สำคัญได้แก่ การใช้เครื่องหมายการค้าเพื่อจำแนกหรือแยกให้เห็นว่าสินค้าที่ใช้เครื่องหมายการค้านั้นแตกต่างกับสินค้าที่ใช้เครื่องหมายการค้าของผู้อื่น การใช้เครื่องหมายการค้าเพื่อปกป้องให้ประชาชนผู้บริโภคทราบว่าสินค้าที่ใช้เครื่องหมายการค้านั้นเป็นของใคร การใช้เครื่องหมายการค้าเพื่อให้ผู้บริโภคคาดเห็นถึงคุณภาพของสินค้า และการใช้เครื่องหมายการค้าเพื่อผลในการส่งเสริมการขายหรือการประชาสัมพันธ์<sup>12</sup> ในส่วนของการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นมีแนวความคิดที่จะให้ความคุ้มครองผู้บริโภคซึ่งควรจะมีสิทธิที่จะได้บริโภคสินค้าหรือได้รับบริการที่มีมาตรฐานปลอดภัย อีกทั้งจะต้องให้ความคุ้มครองผู้ที่ทำการค้าจะต้องไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบจากผู้ค้ารายอื่นอย่างไม่เป็นธรรมด้วยเช่นกัน<sup>13</sup> ซึ่งแนวความคิดที่กล่าวมาข้างต้นมีทฤษฎีรองรับอยู่ 3 ทฤษฎีคือ ทฤษฎีการเป็นเครื่องจูงใจ ทฤษฎีการเปิดเผยข้อมูลความรู้ต่อสังคม และทฤษฎีว่าด้วยการป้องกันการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรมและการคุ้มครองผู้บริโภค<sup>14</sup> ดังนี้

### 2.1.2.1 ทฤษฎีการเป็นเครื่องจูงใจ (Incentive to Invent Theory)

ทฤษฎีการเป็นเครื่องจูงใจ (Incentive to Invent Theory) นี้เชื่อว่าการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาลักษณะต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นสิทธิบัตร ลิขสิทธิ์ การคุ้มครองพันธุ์พืช หรือการออกแบบวงจรรวม จะเป็นการส่งเสริมให้เกิดการคิดค้น และพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ ๆ และก่อให้เกิดการสร้างสรรคผลงานที่มีคุณค่าขึ้น มาตรการทางกฎหมายที่ให้สิทธิแต่เพียงผู้เดียวในการนำเอาผลงานทางปัญญาไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์นั้นมีความสำคัญต่อกระบวนการวิจัย และพัฒนาเป็นอย่างมากเนื่องจากการวิจัยและพัฒนา หรือการสร้างสรรคผลงานทางปัญญาส่วนใหญ่ก็ต้องอาศัยการลงทุนจำนวนมาก การให้ความคุ้มครองอย่างเหมาะสมจะทำให้เจ้าของผลงานเกิดความเชื่อมั่นว่าค่าใช้จ่าย และระยะเวลาที่สูญเสียไปเพื่อการค้นคว้าวิจัยดังกล่าวจะได้รับการชดเชยกลับคืนมาในรูปแบบของสิทธิผูกขาดตามกฎหมายที่จะเป็นเครื่องจูงใจให้บุคคลต่างๆลงทุนลงแรงทำการวิจัย และพัฒนา

<sup>12</sup> สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา. (2546). *คู่มือการศึกษาวิชากฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา*. หน้า 37.

<sup>13</sup> ธนพจน เอกโยคยะ. (2547). *กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาว่าด้วยการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: ทิชชิงทอยส์. หน้า 23.

<sup>14</sup> คณะกรรมการกลุ่มผลิตภัณฑ์กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา. อ้างแล้ว, หน้า 58.

หรือสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม หากปราศจากการคุ้มครองที่เหมาะสม คงจะไม่มีผู้ใดทำการคิดค้นหรือสร้างสรรค์ผลงานใด ๆ ซึ่งจะมีผลกระทบต่อความก้าวหน้าทางวิชาการเป็นอย่างมาก<sup>15</sup>

ทฤษฎีนี้ให้ความสำคัญต่อบทบาทของทรัพย์สินทางปัญญาในทางเศรษฐกิจโดยไม่ถือว่าผลงานทางปัญญาเป็นทรัพย์สินของผู้ประดิษฐ์หรือผู้สร้างสรรค์เช่นทฤษฎีสิทธิตามธรรมชาติ แต่อย่างไรก็ตามมีข้อหวั่นใจเกี่ยวกับทฤษฎีนี้ว่าเป็นความจริงหรือไม่ว่าบุคคลจะทำการประดิษฐ์คิดค้นก็ต่อเมื่อมีการให้สิ่งจูงใจทางเศรษฐกิจ และหากไม่มีการจูงใจในทางเศรษฐกิจการสร้างสรรค์ผลงานทางปัญญาจะสิ้นสุดลง หรือไม่มีบุคคลใดที่จะสร้างสรรค์ผลงานชิ้นใหม่ ซึ่งหากดูจากประวัติศาสตร์แล้วจะพบว่าในอดีตมนุษย์ได้สร้างสรรค์ผลงานทางปัญญาที่มีคุณค่าในทางวรรณกรรมและศิลปกรรมมากมาย อีกทั้งยังได้คิดค้นการประดิษฐ์ที่มีความมหัศจรรย์ขึ้นเป็นจำนวนมาก ผลงานทางปัญญาเหล่านั้นได้ถูกสร้างสรรค์หรือคิดค้นขึ้นมาก่อนที่มนุษย์จะรู้จักกระบวนการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาเสียอีก หากตั้งคำถามว่าอะไรคือมูลเหตุจูงใจให้มีการสร้างสรรค์ผลงานทางปัญญาต่าง ๆ เช่น พิระมิดในอียิปต์ กำแพงเมืองจีน รูปวาดโมนาลิซ่า วัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า เป็นต้น คำตอบก็ไม่น่าจะเป็นว่าเพราะบุคคลที่สร้างสรรค์ผลงานเหล่านั้นต้องการสิทธิผูกขาดในการที่จะแสวงหาประโยชน์จากผลงานทางปัญญาที่ตนได้คิดค้นหรือค้นพบขึ้น และเมื่อมองไปถึงวิวัฒนาการของกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาลักษณะต่างๆ จะเห็นว่าการคุ้มครองสิทธิตามกฎหมายแต่ละลักษณะมักจะเกิดขึ้นหลังจากที่มนุษย์ได้พัฒนาผลงานทางปัญญาได้เป็นผลสำเร็จแล้ว หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า เมื่อได้มีการคิดค้นหรือพัฒนาสิ่งใดขึ้น รัฐจึงจะออกกฎหมายมาคุ้มครองสิ่งนั้นในเวลาต่อมา เช่น โปรแกรมคอมพิวเตอร์ได้ถูกพัฒนาขึ้นก่อนที่กฎหมายลิขสิทธิ์จะถือว่าโปรแกรมคอมพิวเตอร์เป็นงานวรรณกรรม หรือผลิตภัณฑ์ยาจำนวนมากได้ถูกพัฒนาขึ้นก่อนที่ประเทศต่างๆ จะให้การคุ้มครองสิทธิบัตรยา เป็นต้น การคุ้มครองเทคโนโลยีชีวภาพก็เป็นตัวอย่างที่ในเรื่องนี้ว่า ถึงแม้ในปัจจุบันกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศอุตสาหกรรมและของประเทศกำลังพัฒนาส่วนใหญ่จะไม่คุ้มครองสิทธิบัตรในสิ่งมีชีวิต แต่เทคโนโลยีชีวภาพก็เป็นอุตสาหกรรมที่มีอัตราการลงทุนทางด้านวิจัยและพัฒนาที่สูงที่สุดสาขาหนึ่งในทุกวันนี้ ยิ่งกว่านั้น หากพิจารณาถึงสภาพความเป็นจริงของธุรกิจการค้าในปัจจุบัน จะเห็นถึงความไม่เป็นเหตุเป็นผลของทฤษฎีการเป็นเครื่องจูงใจ เพราะในความเป็นจริงนักประดิษฐ์หรือผู้สร้างสรรค์ผลงานทางปัญญาส่วนใหญ่ในปัจจุบันมักจะเป็นลูกจ้างของบริษัทอุตสาหกรรม โดยทั้งนายจ้างและลูกจ้างต่างก็มีเหตุผลเฉพาะตัวในการทำการพัฒนาเทคโนโลยีหรือคิดค้นผลงานทางปัญญาขึ้น บริษัทอุตสาหกรรมเข้ามาเกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์ผลงานทางปัญญาก็ในฐานะที่

<sup>15</sup> คณะกรรมการกลุ่มผลิตภัณฑ์ชีวเภสัชกรรมทรัพย์สินทางปัญญา. อ้างแล้ว, หน้า 58-59.



เป็นผู้ลงทุนออกค่าใช้จ่ายในการทำวิจัยและพัฒนา โดยความมุ่งหมายในการลงทุนของบริษัทก็คือ เพื่อให้ได้มาซึ่งเทคโนโลยีใหม่ที่อาจนำไปใช้ประโยชน์ในการผลิตทางอุตสาหกรรม หรือเพื่อประโยชน์ในด้านการตลาดที่จะสามารถเป็นผู้นำในตลาดการค้า ในทางตรงกันข้าม นักประดิษฐ์ หรือผู้สร้างสรรค์ที่เป็นลูกจ้างขององค์กรธุรกิจเหล่านั้นก็มีความมุ่งหวังแต่เพียงที่จะได้รับผลประโยชน์ตอบแทนจากการจ้างงาน โดยมิได้คาดหวังถึงประโยชน์ที่จะได้รับสิทธิเด็ดขาดตามกฎหมายแต่ประการใด ทั้งนี้เพราะตามกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศต่าง ๆ นั้นผู้มีสิทธิในผลงานทางปัญญาที่เกิดขึ้นก็คือนายจ้าง หากใช้ลูกจ้างผู้ทำการคิดค้นหรือพัฒนาผลงานทางปัญญานั้นไม่ อันแสดงว่าผู้ที่ประดิษฐ์หรือผู้สร้างสรรค์ผลงานหาได้รับอิทธิพลจากกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาไม่ หากแต่เป็นผู้ที่ลงทุนในการวิจัยและพัฒนาต่างหากที่อาจจะได้รับแรงจูงใจจากสิทธิเด็ดขาดตามกฎหมาย

มีข้อนำสังเกตอีกประการหนึ่งว่า นับแต่อดีตที่ผ่านมาไม่ปรากฏหลักฐานชัดเจนที่อาจพิสูจน์ได้ว่า กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาได้ก่อให้เกิดการคิดค้นและพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ๆ หรือก่อให้เกิดการสร้างสรรคผลงานที่มีคุณค่าขึ้น ในทางกลับกัน ยังไม่มีสิ่งใดที่บ่งชี้ว่า หากปราศจากกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาแล้วจะไม่มีผู้ทำการสร้างสรรค์ผลงานทางปัญญาเนื่องจากในโลกธุรกิจทุกวันนี้ การแข่งขันด้านผลิตภัณฑ์ (Product Competition) มีบทบาทสำคัญมาก เพื่อความเป็นผู้นำทางธุรกิจการค้า องค์กรธุรกิจเอกชนต่าง ๆ จำเป็นที่จะต้องพัฒนาสินค้าใหม่ๆ ออกสู่ท้องตลาดก่อนผู้อื่น การแข่งขันทางด้านผลิตภัณฑ์เป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะผลักดันให้บริษัทอุตสาหกรรมต่าง ๆ ลงทุนทำการวิจัยและพัฒนา และด้วยเหตุผลนี้จึงเชื่อได้ว่า การลงทุนในการพัฒนาเทคโนโลยีของภาคเอกชนจะคงมีอยู่ต่อไป ถึงแม้ว่าปราศจากกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาก็ตาม เชร์เรอร์ (Scherer) ได้สรุปว่า “องค์กรธุรกิจอาจลงทุนในการทำนวัตกรรม แม้ว่าจะไม่มีการคุ้มครองตามกฎหมายสิทธิบัตร เนื่องจากองค์กรธุรกิจเหล่านั้นต่างก็ต้องการที่จะเป็นผู้นำในทางการค้า ด้วยการนำสินค้าใหม่ออกสู่ตลาดเป็นรายแรก โดยเฉพาะในตลาดที่มีการผูกขาด โดยผู้จัดจำหน่ายรายใหญ่เพียงไม่กี่ราย (Oligopolistic Market)”<sup>16</sup> กล่าวโดยสรุปได้ว่า สิทธิเด็ดขาดตามกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาที่เปิดโอกาสให้ผู้ทรงสิทธิแสวงหาประโยชน์ทางพาณิชย์ อาจจะไม่ใช่เหตุผลที่แท้จริงที่ทำให้ผู้ประกอบการทำการลงทุนวิจัยและพัฒนาหรือสร้างสรรค์ผลงานทางปัญญา หากแต่เป็นการแข่งขันทางการค้าในแวดวงอุตสาหกรรม ที่เป็นสาเหตุอันแท้จริงที่ผลักดันให้เกิดกิจกรรมดังกล่าวขึ้น

ทฤษฎีการเป็นเครื่องจูงใจนี้เป็นอีกทฤษฎีหนึ่งที่มีความสอดคล้องกับการให้ความคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นอีกทฤษฎีหนึ่ง กล่าวคือทฤษฎีการเป็นเครื่องจูงใจนี้มีแนวความคิดที่จะจูง

<sup>16</sup> คณะกรรมการกลุ่มผลิตภัณฑ์วิชากฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา. อ้างแล้ว, หน้า 60.

ใจให้ผู้สร้างสรรค์ผลงานมีแรงจูงใจในการที่จะคิดค้นสิ่งใหม่หรือผลงานทางปัญญาพัฒนาต่อไป เพื่อที่จะได้เกิดประโยชน์ต่อสังคมโดยส่วนรวม หากนำทฤษฎีการเป็นเครื่องจูงใจมาปรับใช้กับการให้ความคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นจะทำให้เกิดการตื่นตัวของนุรักษ์ หวงแหน พัฒนาองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เนื่องจากการใช้ทฤษฎีการเป็นเครื่องจูงใจนี้จะทำให้ชุมชนผู้เป็นเจ้าขององค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจะเห็นคุณค่าของความรู้ที่บรรพบุรุษของตนได้สร้างสรรค์ไว้ ซึ่งจะทำให้มีการอนุรักษ์องค์ความรู้ดังกล่าว โดยกลุ่มคนรุ่นหลังที่อาศัยอยู่ในชุมชนเหล่านั้น

### 2.1.2.2 ทฤษฎีการเปิดเผยข้อมูลความรู้ต่อสังคม (Theory of Disclosure of Information)

ทฤษฎีการเปิดเผยข้อมูลความรู้ต่อสังคม (Theory of Disclosure of Information) นี้เชื่อว่าหากปราศจากการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาแล้ว ผู้ที่เป็นเจ้าของผลงานทางปัญญาจะเก็บข้อมูลความรู้ที่ตนได้คิดค้นหรือพัฒนาขึ้นไว้เป็นความลับ ซึ่งการกระทำดังกล่าวจะไม่เป็นประโยชน์แก่ผู้ใดทั้งสิ้น ดังนั้นการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาตามแนวความคิดนี้จึงมีลักษณะเป็นการแลกเปลี่ยนกัน (Quid Pro Quo) ระหว่างเจ้าของผลงานกับสังคม ซึ่งระบบการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาที่เดินตามแนวความคิดนี้มากที่สุดก็คือ ระบบสิทธิบัตร โดยกฎหมายสิทธิบัตรกำหนดให้ผู้ขอรับสิทธิบัตรทำการเปิดเผยรายละเอียดข้อมูลการประดิษฐ์ต่อสาธารณชน (โดยผ่านเจ้าหน้าที่ของรัฐ) เพื่อแลกเปลี่ยนกับสิทธิเด็ดขาดที่รัฐจะมอบให้ วิธีการเช่นนี้จะทำให้สังคมได้รับประโยชน์จากวิทยาการความรู้ที่ผู้ประดิษฐ์ได้คิดค้นขึ้น<sup>17</sup> ข้อมูลการประดิษฐ์ที่ได้จากการขอรับสิทธิบัตรนี้จะ เป็นประโยชน์ทั้งต่อหน่วยงานของรัฐ สถาบันวิจัย นักวิจัย และบริษัทอุตสาหกรรม ในอันที่จะทำการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแขนงต่างๆ ให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น สำหรับหน่วยงานของรัฐข้อมูลสิทธิบัตรจะเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดแผนนโยบายที่เป็นรูปธรรมเกี่ยวกับการพัฒนาเทคโนโลยีของประเทศ โดยทำให้สามารถจัดลำดับความสำคัญก่อนหลังของสาขาเทคโนโลยีที่รัฐจะให้การส่งเสริม สำหรับสถาบันวิจัยนั้น จะได้รับประโยชน์หลายประการจากรายละเอียดข้อมูลที่มีการระบุไว้ในเอกสารสิทธิบัตร ไม่ว่าจะเป็นประโยชน์ในด้านการสืบค้นงานทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง หรือเพื่อให้ทราบถึงงานวิจัยที่ได้มีการทำไว้ก่อนหน้านั้นแล้วหรือที่กำลังทำอยู่ในขณะนั้น อันจะช่วยหลีกเลี่ยงปัญหาการทำวิจัยซ้ำซ้อน และท้ายที่สุด ข้อมูลสิทธิบัตรยังเป็นประโยชน์ต่อบริษัทอุตสาหกรรม ทั้งในการที่จะพัฒนาเทคโนโลยีขึ้นใช้เอง ในการปรับปรุงเทคโนโลยี และในการซื้อหาเทคโนโลยีที่บริษัทเหล่านั้นต้องการ โดยทำการประเมินและเปรียบเทียบความเหมาะสมของเทคโนโลยีที่ต้องการซื้อ นอกจากนี้ข้อมูลสิทธิบัตรยังจะช่วยให้บริษัทเอกชนสามารถกำหนด

<sup>17</sup> คณะกรรมการกลุ่มผลิตชุดวิชากฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา. อ้างแล้ว, หน้า 60.

แผนการตลาดได้อย่างถูกต้องเหมาะสม อีกทั้งยังทำให้บริษัทสามารถหลีกเลี่ยงการละเมิดสิทธิบัตรของผู้อื่นได้<sup>18</sup>

มีข้อน่าสังเกตว่าแม้จะมีการกล่าวอ้างถึงข้อดีหลายประการของข้อมูลสิทธิบัตร แต่นักวิชาการหลายท่านตั้งข้อสงสัยเกี่ยวกับประโยชน์ของข้อมูลสิทธิบัตรดังกล่าว ข้อโต้แย้งประการหนึ่งคือ ปัญหาในเรื่องความไม่สมบูรณ์ของเอกสารสิทธิ ข้อโต้แย้งนี้ได้เน้นว่า การที่บุคคลใดจะขอรับความคุ้มครองตามกฎหมายสิทธิบัตร บุคคลดังกล่าวจะต้องตระหนักแล้วว่า ตนไม่สามารถเก็บข้อมูลการประดิษฐ์ที่คิดค้นขึ้นมาได้ไว้เป็นความลับตลอดไป การได้มาซึ่งสิทธิเด็ดขาดตามกฎหมายแม้ว่าจะเป็นการได้มาเพียงชั่วคราวเท่านั้น ก็ยังคิดว่าจะปล่อยให้การประดิษฐ์ถูกผู้อื่นนำไปใช้ โดยตนเองไม่ได้รับสิ่งใดตอบแทน เมื่อการขอรับสิทธิบัตรมิใช่ทางเลือกที่ดีที่สุดที่ผู้เป็นเจ้าของเทคโนโลยีต้องการ ย่อมเป็นที่แน่นอนว่าผู้ขอรับสิทธิบัตรจะต้องกระทำทุกวิถีทางเพื่อปกปิดข้อมูลการประดิษฐ์ของตนไว้ให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ทั้งนี้เพราะหากสามารถเก็บงำข้อมูลสำคัญบางประการเกี่ยวกับการประดิษฐ์เอาไว้ได้ ก็จะทำให้ผู้เป็นเจ้าของเทคโนโลยีสามารถรักษาอำนาจผูกขาดของตนและคงความได้เปรียบเหนือคู่แข่งทางการค้าอื่นๆ ได้ต่อไป แม้ภายหลังจากที่อายุการคุ้มครองสิทธิบัตรจะสิ้นสุดลงแล้วก็ตาม และถึงแม้ว่าผู้ขอรับสิทธิบัตรจะไม่มีเจตนาที่จะปกปิดข้อมูลการประดิษฐ์บางอย่างเอาไว้ แต่โดยลักษณะทั่วไปของเทคโนโลยีที่มักจะมีความลับซับซ้อน การเปิดเผยข้อมูลการประดิษฐ์อย่างสมบูรณ์และครบถ้วนก็เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ยากในทางปฏิบัติ ไม่ว่าจะการเปิดเผยข้อมูลที่ไม่ครบถ้วนจะเกิดขึ้นจากความตั้งใจของผู้รับสิทธิบัตรหรือไม่ก็ตาม การที่สาธารณชนจะได้รับประโยชน์อย่างเต็มที่ตามเจตนารมณ์ของกฎหมายนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับความสามารถของหน่วยงานของรัฐซึ่งมีหน้าที่ตรวจสอบคำขอรับสิทธิบัตร ที่จะทำการตรวจสอบว่าคำขอรับสิทธิบัตรที่ยื่นมานั้น ได้มีการเปิดเผยข้อมูลการประดิษฐ์อย่างครบถ้วนชัดเจนตามบทบัญญัติของกฎหมายหรือไม่ ซึ่งหากประเทศใดไม่มีระบบการตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพ ก็จะทำให้เจตนารมณ์ของกฎหมายในเรื่องนี้ไม่อาจเป็นไปได้ ซึ่งกล่าวโดยสรุปได้ว่ากฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาบางลักษณะ ได้แก่ กฎหมายสิทธิบัตร มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมให้มีการเปิดเผยรายละเอียดข้อมูลต่อสาธารณะชน อีกทั้งยังมีบทบาทสำคัญในการสร้างแหล่งข้อมูลความรู้ให้แก่สังคม เพราะกฎหมายดังกล่าวมีบทบัญญัติบังคับให้ผู้ขอรับสิทธิบัตรทำการเปิดเผยรายละเอียด และข้อมูลของการประดิษฐ์ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ หากปราศจากการคุ้มครองตามสิทธิบัตรผู้ประดิษฐ์จะเก็บข้อมูลความรู้ที่ตนคิดค้นไว้เป็นความลับ การกระทำดังกล่าวจะไม่ใช่ประโยชน์แก่ผู้ใดทั้งสิ้น อย่างไรก็ตามการที่จะบรรลุในวัตถุประสงค์ของกฎหมายในข้อนี้ย่อมขึ้นอยู่กับ

<sup>18</sup> คณะกรรมการกลุ่มผลิตภัณฑ์ชีวเภสัชกรรมทรัพย์สินทางปัญญา. อ้างแล้ว, หน้า 60-61.

กับความชัดเจนของข้อมูลรายละเอียดการประคิษฐ์ และขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพของหน่วยงานของรัฐที่ทำหน้าที่ตรวจสอบค่าของทรัพย์สินบัตรของผู้ประคิษฐ์แต่ละราย ซึ่งหากข้อมูลที่เปิดเผยไม่มีความสมบูรณ์หรือมีรายละเอียดไม่เพียงพอ ก็ย่อมจะทำให้การเปิดเผยข้อมูลต่อสาธารณชนไม่เกิดประโยชน์ตามแนวความคิดนี้

ทฤษฎีการเปิดเผยข้อมูลความรู้ต่อสังคมนี้หากนำมาปรับใช้กับการให้ความคุ้มครององค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจะทำให้องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้รับการปกป้อง คุ้มครองในทางศีลธรรมจากสังคมโดยรวม เนื่องจากการที่บุคคลอื่นนำองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นไปแสวงหาประโยชน์นั้น ผู้ที่นำองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจำเป็นต้องเปิดเผยข้อมูลหรือแหล่งที่มาขององค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น จะทำให้ผู้บริโภคหรือผู้ที่ได้รับการบริการที่มาจากองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นทราบถึงแหล่งที่มาขององค์ความรู้อย่างแท้จริง ซึ่งจะทำให้ชุมชนอื่นๆที่ต้องการจะบิดเบือนองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นไปแอบอ้างเป็นองค์ความรู้ของตนเอง อีกทั้งการเปิดเผยแหล่งที่มาขององค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจะทำให้กระตุ่นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ซึ่งจะก่อให้เกิดรายได้เข้าประเทศและชุมชนมากมาย

### 2.1.2.3 ทฤษฎีการป้องกันการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรมและการคุ้มครองผู้บริโภค (Prevention of Unfair Competition and Consumer Protection Theory)

ทฤษฎีการป้องกันการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรมและการคุ้มครองผู้บริโภค (Prevention of Unfair Competition and Consumer Protection Theory) กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาบางลักษณะมีเจตนารมณ์ที่ต่างไปจากกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาอื่น โดยไม่เกี่ยวข้องกับ การรับรองสิทธิตามธรรมชาติของผู้สร้างสรรค์ผลงานทางปัญญา หรือส่งเสริมให้เกิดการสร้างสรรค์ผลงานทางปัญญา ความมุ่งหมายของแนวความคิดทฤษฎีนี้มีอยู่ 2 ประการ ได้แก่ เพื่อคุ้มครองผู้บริโภคให้ทราบถึงแหล่งที่มาของสินค้า และเพื่อปกป้องผู้ประกอบการมิให้ถูกลอกเลียนเครื่องหมายการค้าโดยไม่เป็นธรรม<sup>19</sup> กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาที่มีความมุ่งหมายในการคุ้มครองผู้บริโภค ได้แก่ กฎหมายเครื่องหมายการค้า กฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ซึ่งกฎหมายทั้งสองฉบับนี้มีเจตนารมณ์ที่คล้ายคลึงกันกล่าวคือ เพื่อที่จะให้ผู้บริโภคทราบถึงแหล่งที่มาของสินค้า เนื่องจากถ้าปราศจากการคุ้มครองแล้วก็จะทำให้ประชาชนเกิดความสับสนหลงผิดในแหล่งกำเนิดที่แท้จริงของสินค้าได้ และที่สำคัญอีกประการหนึ่งกฎหมายยังมุ่งหมายในการป้องกันการกระทำที่เป็นการเอารัดเอาเปรียบกันในทางธุรกิจอีกด้วย แนวความคิดนี้เชื่อว่าการที่บุคคลใดลงทุนลงแรงในการประคิษฐ์คิดค้น หรือพัฒนาผลงานทางปัญญาขึ้น บุคคลนั้นย่อมคาดหวังว่าตน

<sup>19</sup> คณะกรรมการกลุ่มผลิตชุดวิชากฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา. อ้างแล้ว, หน้า 62.

จะได้ใช้ประโยชน์จากสิ่งที่คุณได้คิดค้นหรือพัฒนานั้น หากบุคคลอื่นสามารถนำเอาผลงานของผู้ประดิษฐ์หรือผู้สร้างสรรค์ไปใช้โดยเสรีจะไม่ใช่เป็นกรรมกับเจ้าของผลงานทางปัญญานั้น เปรียบเทียบได้กับเกษตรกรที่ได้ลงทุนลงแรงปลูกต้นส้มจนออกผล ย่อมต้องการจะเป็นผู้เก็บเกี่ยว ผลประโยชน์จากผลส้มดังกล่าว หากมีบุคคลอื่นลักลอบนำเอาผลส้มนั้นไปเสียนจนหมดสิ้น ก็ย่อมเป็นการไม่เป็นธรรมต่อเกษตรกรดังกล่าว และหากการลักขโมยผลส้มเป็นการกระทำที่ไม่เป็นธรรมต่อเกษตรกรอื่นใด การฉกฉวยเอาผลงานทางปัญญาของผู้อื่นไปใช้ประโยชน์โดยไม่ได้รับอนุญาต ก็ย่อมเป็นการไม่เป็นธรรมต่อผู้ประดิษฐ์หรือผู้สร้างสรรค์ผลงานทางปัญญาคนนั้น อย่างไรก็ตาม อาจมีข้อโต้แย้งว่า การนำเอาผลงานทางปัญญาของผู้อื่นไปใช้โดยไม่ได้รับอนุญาต มีลักษณะที่แตกต่างไปจากการลักผลส้ม ทั้งนี้เพราะการลักขโมยผลส้มจะตัดโอกาสของเกษตรกรใน อันที่จะใช้ประโยชน์จากผลส้มของตนอย่างสิ้นเชิง แต่การนำเอาผลงานทางปัญญาของผู้อื่นไปใช้หาได้เป็นการปิดกั้นโอกาสของเจ้าของผลงานทางปัญญาที่จะแสวงหาประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ไม่ เจ้าของผลงานทางปัญญายังคงสามารถใช้ประโยชน์จากผลงานของตนได้อย่างเต็มที่

มีข้อนำสังเกตประการหนึ่งว่า ผลงานทางปัญญานั้นแตกต่างจากผลิตผลอื่นๆ ในขณะที่มีมูลค่าของผลิตผลที่เกิดจากแรงงานหรือการลงทุนในลักษณะอื่น เช่น ผลส้มที่เกิดจากการใช้แรงงานในการเพาะปลูก จะขึ้นอยู่กับปริมาณและจำนวนของผลิตผลนั้นเป็นสำคัญ แต่มูลค่าของผลงานทางปัญญากลับมิได้ขึ้นอยู่กับปริมาณของผลงานทางปัญญานั้น หากแต่ขึ้นอยู่กับโอกาสในการใช้ผลงานทางปัญญานั้นต่างหาก แม้ว่าการฉกฉวยนำเอาผลงานทางปัญญาไปใช้ประโยชน์จะไม่ได้ทำให้ผู้ประดิษฐ์หรือผู้สร้างสรรค์ผลงานทางปัญญาต้องสูญเสียโอกาสในการใช้ผลงานของตนไปก็ตาม แต่การฉกฉวยดังกล่าวก็อาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่เจ้าของผลงานทางปัญญาได้ อาจก่อให้เกิดความเสียหายในด้านการเสียโอกาสที่จะแสวงหาประโยชน์ในเชิงพาณิชย์อย่างเต็มที่ จากผลงานทางปัญญาของตน รวมทั้งสูญเสียโอกาสที่จะได้รับค่าตอบแทนที่เป็นธรรมจากผู้ที่ต้องการใช้ผลงานทางปัญญานั้นด้วย

มีข้อนำสังเกตอีกประการหนึ่งว่า คุณค่าของทรัพย์สินทางปัญญาบางประเภท เช่น เครื่องหมายการค้า จะขึ้นอยู่กับชื่อเสียงความนิยมในตัวสินค้า (Goodwill) ภายใต้อเครื่องหมายการค้า นั้นเป็นสำคัญ ซึ่งชื่อเสียงและความนิยมในตัวสินค้ามักเกิดขึ้นจากปัจจัยสองประการ คือ คุณภาพสินค้า และการโฆษณาประชาสัมพันธ์สินค้า ผู้ประกอบการที่เป็นเจ้าของเครื่องหมายการค้าจำเป็นต้องลงทุนและใช้ความวิริยะอุตสาหะเป็นอย่างมากในการสร้างชื่อเสียงความนิยมในสินค้าและเครื่องหมายการค้าของตน ดังนั้นการนำเอาเครื่องหมายการค้าของผู้ประกอบการดังกล่าวไปใช้จึงเป็นการฉกฉวยเอาชื่อเสียงความนิยมดังกล่าวไปใช้อย่างไม่เป็นธรรม เครื่องหมายการค้ามีความสำคัญต่อการสร้างความนิยมของสินค้าในหมู่ประชาชนผู้บริโภค และทำให้ผู้บริโภคได้รับ

ข้อมูลเกี่ยวกับตัวสินค้า แต่เครื่องหมายการค้าก็อาจทำให้ประชาชนติดชื่อกับสินค้าของตน (Brand Loyalty) ได้ ซึ่งการติดชื่อกับตัวสินค้าอาจเกิดขึ้นจากการได้รับอิทธิพลของการโฆษณาสินค้า การโฆษณาสินค้าโดยส่วนใหญ่มักจะกระทำด้วยการสร้างความคุ้นเคยกับตัวสินค้า หรือสร้างค่านิยมบางอย่างเกี่ยวกับสินค้า หรือด้วยการเชื่อมโยงภาพลักษณ์ในทางสังคมกับการบริโภคสินค้าชนิดนั้น เช่น ภาพลักษณ์ในเรื่องความหรูหรา มั่งคั่ง ความเฉลียวฉลาด ความมีเสน่ห์ ความแข็งแรง เป็นต้น บริษัทผู้ประกอบการมักให้ความเห็นว่า การโฆษณาประชาสัมพันธ์เป็นสิ่งจำเป็นและมีประโยชน์ เพราะการให้ข้อมูลข่าวสาร โดยตรงแก่ประชาชนผู้บริโภค ประชาชนจะสามารถทราบถึงควมมีอยู่ของสินค้า และสามารถซื้อสินค้าได้อย่างถูกต้อง โดยผ่านข้อมูลการโฆษณาประชาสัมพันธ์<sup>20</sup>

อย่างไรก็ตามหากคุณค่าของเครื่องหมายการค้าเกิดขึ้นจากการโฆษณาประชาสัมพันธ์ เหตุใดจึงได้มีการจัดให้เครื่องหมายการค้าเป็นทรัพย์สินทางปัญญาประเภทหนึ่ง ดังได้กล่าวมาแล้วว่า ทรัพย์สินทางปัญญาคือสิทธิทางกฎหมายที่มีอยู่เหนือผลงานทางปัญญาของบุคคล หากใช้หลักการนี้เป็นเกณฑ์พิจารณาแล้วจะเห็นว่า เครื่องหมายการค้ามีองค์ประกอบทางด้าน การสร้างสรรค์ทางปัญญาน้อยมาก เมื่อเปรียบเทียบกับผลงานทางปัญญาอื่น

นักนิติศาสตร์จำนวนหนึ่งไม่เห็นด้วยกับการที่จะถือว่า เครื่องหมายการค้าเป็นสิทธิในทรัพย์สิน (Proprietary Rights) นักนิติศาสตร์กลุ่มนี้มีความเห็นว่า การคุ้มครองเครื่องหมายการค้าได้กระทำโดยมีเป้าหมายที่จะให้ประชาชนทราบถึงแหล่งกำเนิดหรือแหล่งที่มาของสินค้าหรือบริการเป็นสำคัญ กฎหมายเครื่องหมายการค้ามิได้มีเจตนารมณ์หลักในการคุ้มครองสิทธิตามธรรมชาติของเจ้าของ และไม่มีวัตถุประสงค์ในอันที่จะตอบแทนการสร้างสรรค์สิ่งที่มีคุณประโยชน์ต่อสังคม ดังเช่นในกรณีของกฎหมายลิขสิทธิ์ และสิทธิบัตร อย่างไรก็ตาม แนวความคิดดังกล่าวไม่ได้รับการตอบรับจากผู้ที่เกี่ยวข้องเท่าใดนัก และกฎหมายของประเทศต่างๆ ในปัจจุบันต่างให้การรับรองความเป็นทรัพย์สินของเครื่องหมายการค้า กฎหมายของนานาประเทศถือว่าเครื่องหมายการค้าเป็นสิทธิตามกฎหมายที่เจ้าของสามารถโอนหรือก่อให้เกิดภาระติดพันได้ อีกทั้งการใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์จากเครื่องหมายการค้า ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบของการโอนสิทธิ (Assignment) การทำสัญญาอนุญาตให้ใช้เครื่องหมายการค้าหรือบริการ (Licensing) รวมทั้งการทำสัญญาเกี่ยวกับการใช้เครื่องหมายการค้าในรูปแบบพิเศษต่างๆ เช่น สัญญาแฟรนไชส์ (Franchising) ถือว่าเป็นธุรกรรมที่แพร่หลายและได้รับความนิยมมากกว่าการใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์จากทรัพย์สินทางปัญญาประเภทอื่น<sup>21</sup>

<sup>20</sup> คณะกรรมการกลุ่มผลิตชุดวิชากฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา. อ้างแล้ว, หน้า 63.

<sup>21</sup> คณะกรรมการกลุ่มผลิตชุดวิชากฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา. อ้างแล้ว, หน้า 64.

หากมองผ่านๆ แล้วทฤษฎีการป้องกันการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรมและการคุ้มครองผู้บริโภคอาจจะไม่สามารถนำมาปรับใช้กับการให้ความคุ้มครององค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น แต่หากนำทฤษฎีนี้มาวิเคราะห์โดยละเอียดแล้วจะเห็นได้ว่า ทฤษฎีนี้เป็นทฤษฎีที่มีประโยชน์และสามารถนำมาปรับใช้กับการให้ความคุ้มครององค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยทางอ้อม เนื่องจากหากผู้บริโภคหรือประชาชนโดยทั่วไปได้เคยบริโภค หรือเคยได้รับการบริการ โดยองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจากชุมชน หรือผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้ประโยชน์จากองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้วย่อมจะทำให้ผู้บริโภค หรือผู้ที่ได้รับการบริการเหล่านั้นกลับมาบริโภค หรือรับบริการอีกครั้ง ซึ่งผู้บริโภค หรือผู้รับบริการย่อมที่จะต้องการได้รับการบริโภค หรือรับบริการจากผู้เป็นเจ้าขององค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างแท้จริง (Original) ซึ่งการนำทฤษฎีนี้มาปรับใช้กับการให้ความคุ้มครององค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นย่อมจะเกิดประโยชน์ต่อชุมชน

กล่าวถึงทฤษฎีการให้ความคุ้มครองงานทรัพย์สินทางปัญญาต่างๆ สรุปได้ว่า ทฤษฎีที่ได้รับการยอมรับมากที่สุดทฤษฎีหนึ่ง ได้แก่ ทฤษฎีสติธรรมตามธรรมชาติ (Natural Right Theory) ซึ่งน่าจะเป็นทฤษฎีที่ตอบสนองถึงแนวคิดการให้ความคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างชัดเจนมากที่สุดทฤษฎีหนึ่ง กล่าวคือ ทฤษฎีนี้ให้การรับรอง ธรรมสิทธิ (Moral Right) ซึ่งสิทธิที่กฎหมายให้ความรับรอง หรือให้ความยกย่องผู้สร้างสรรค์ผลงานที่จะมีสิทธิห้ามมิให้บุคคลอื่นบิดเบือน ตัดทอน ดัดแปลง หรือทำโดยประการอื่นแก่งานนั้นจนเกิดความเสียหายต่อชื่อเสียง หรือเกียรติคุณของผู้สร้างสรรค์งาน แนวความคิดตามทฤษฎีนี้เป็นแนวความคิดที่ตอบสนองถึงการให้ความคุ้มครองเจ้าของผลงานสร้างสรรค์ ซึ่งหากนำแนวความคิดนี้มาปรับใช้กับการให้ความคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นย่อมจะทำให้ตอบสนองความต้องการในการที่ชุมชนผู้เป็นเจ้าของภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นๆ ต้องการที่จะได้รับความคุ้มครอง และทฤษฎีที่น่าจะเป็นแนวความคิดที่ตอบ โจทย์ของการให้ความคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้ตรงประเด็นมากที่สุด ได้แก่ ทฤษฎีการให้รางวัล (Reward Theory) เป็นทฤษฎีที่มุ่งเน้นต่อการให้รางวัลของผู้สร้างสรรค์ผลงานเพื่อตอบแทนถึงความเพียรพยายามในการคิดค้นสร้างสรรค์ผลงานแต่ละผลงานออกมาเผยแพร่ต่อสังคม อย่างไรก็ตามแม้ว่าทฤษฎีนี้จะมุ่งเน้นต่อการให้รางวัลต่อผู้สร้างสรรค์ผลงานก็ตาม แต่หากนำทฤษฎีนี้มาปรับใช้กับการให้รางวัลต่อชุมชนผู้เป็นเจ้าของภูมิปัญญาท้องถิ่น น่าจะมีความเหมาะสมและเป็นธรรมต่อการที่บุคคลอื่นนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปแสวงหาประโยชน์ทางเศรษฐกิจ โดยที่เจ้าของภูมิปัญญามิได้อนุญาต หรือได้รับประโยชน์ใดๆ เลย

ทฤษฎีทุกทฤษฎีที่กล่าวไปแล้วข้างต้น ล้วนแต่มีความสำคัญในการที่จะนำไปปรับใช้ในการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น ทฤษฎีตามธรรมชาติ (Natural Right Theory) เป็นการให้เกียรติแก่ชุมชนผู้เป็นเจ้าของภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่จะมียุทธในการหวงห้ามการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้โดยไม่รับอนุญาต หรือ ทฤษฎีการให้รางวัลตอบแทนผู้สร้างสรรค์ (Reward Theory) เป็นการให้

ผลตอบแทนต่อชุมชนผู้เป็นเจ้าของภูมิปัญญาท้องถิ่น หากมีบุคคลอื่นนำภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเองไปแสวงหาประโยชน์ คำนึงเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมต่อชุมชนผู้เป็นเจ้าของภูมิปัญญาย่อมมีความชอบธรรมในการที่จะได้รับผลรางวัลตอบแทน หรือ ทฤษฎีการใช้เป็นเครื่องจูงใจ (Incentive to Invent Theory) เป็นการให้ชุมชนผู้เป็นเจ้าของภูมิปัญญาท้องถิ่นมีแรงจูงใจที่จะร่วมกันอนุรักษ์ หวงแหน และพัฒนาองค์ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นต่อไป หรือ ทฤษฎีการเปิดเผยข้อมูลความรู้ต่อสังคม (Theory of Disclosure of Information) แม้ว่าองค์ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นจะมีการเผยแพร่ออกไปในชุมชนข้างเคียงหรือในสังคมอื่นก็ตาม แต่องค์ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นจำนวนไม่น้อยที่ยังไม่เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย และเพื่อป้องกันในการนำเอาองค์ความรู้เหล่านั้นไปเป็นองค์ความรู้ของตนเองโดยเป็นการแย่งชิงภูมิปัญญาท้องถิ่นจากชุมชนผู้เป็นเจ้าของภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังนั้น ทฤษฎีการเปิดเผยข้อมูลความรู้ต่อสังคมจึงมีความสำคัญเช่นกัน และ ทฤษฎีการป้องกันการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรมและการคุ้มครองผู้บริโภค (Prevention of Unfair Competition and Consumer Protection Theory) ทฤษฎีนี้มีแนวคิดเพื่อคุ้มครองผู้บริโภคให้ทราบถึงแหล่งที่มา เช่น ประดิษฐ์กรรมต่างๆที่เป็นองค์ความรู้ของชุมชนผู้เป็นเจ้าของภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือเพื่อปกป้องผู้อื่นนำเอาองค์ความรู้นั้น ไปลอกเลียนหรือกล่าวอ้างว่าเป็นองค์ความรู้ของชุมชนผู้เป็นเจ้าของภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งจะเห็นได้ว่า ทฤษฎีที่กล่าวมาแล้วข้างต้นสามารถนำมาปรับใช้เพื่อเป็นแนวคิดในการให้ความคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ในอนาคต